

RƏNA MİRZƏLİYEVƏ

TALEHİNİ YAZAN ŞAİR

*Araz qanlı göz yaşımıdır,
Azərbaycan yaddaşımdır.
Həsrət ömür sirdaşımdır,
Hardadır bu tale yazan?*

Oxucularla ilk görüşə "İlk görüş" kitabı ilə gələn, taleyindən şikayətlənən Xalq Yusifoğluna (Xalqova) tanrı xoşbəxt bir tale bəxş edib, şairlik nəsib edib: ürək sözlərini çatdırmağa yüksək insani keyfiyyətlərə, gözəlliyə, halallığa vurğunluğa, doğma Azərbaycanın nurlu gələcəyinə inamı, Vətənə, torpağa, xalqa, təbiətə ürəkdən bağlılığı, saf qəlbli balacalara hörmət, məhəbbət və qayğıını ifadə etməyə, nadan və cahillərin, naqislərin qamçılanmasına imkan verən "Qızıl qələm" verib əlinə. Bundan sonra taledən "şikayətlənməyə" dəyərmimi?

Xalq Yusif oğlu Xalqov (Yusif oğlu) 1950-ci ildə ziyalı ailəsində anadan olub.

1968-ci ildə İsmayilli şəhər 1 nömrəli orta məktəbini bitirmişdir. Bir müddət İsmayilli rayon Əhaliyə Məişət Xidməti Kombinatında hesabdar və meşə sənaye kombinatında fəhlə işləyib.

1970-1972-ci illərdə Rusiyanın Amur vilayətində hərbi xidmətdə olub.

1972-1976-cı illərdə Mirzə Fətəli Axundov adına Azərbaycan Pedaqoji Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutunda oxuyub.

1976-1981-ci illərdə Quşencə kənd orta məktəbində müəllim, 1983-cü ilədək həmin məktəbin direktoru vəzifəsində işləyib.

1983-1987-ci illərdə İsmayilli rayon Qiyabi orta məktəbinin, 1987-2018-ci illərdə İsmayilli rayon Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzinin direktoru vəzifəsində çalışıb. Həyat yoldaşı müəllim, üç övladı ali təhsillidir. Dövri mətbuatda şeir və məqalələri ilə çıxış edib. Azərbaycan

Jurnalistlər Birliyinin, "İsmayilli Yazarları" ədəbi-ictimai birliyin və "Dağ çiçəkləri" ədəbi məclisinin üzvüdür. Təqaüddə olan müəllim, "Qızıl Qələm" media və Həsən bəy Zərdabi mükafatçısıdır.

"İlk görüş" adlı şeirlər kitabının müəllifidir.

Lakin X.Xalqov təkcə bu sahədə fərqlənməyib. Onun ədəbiyyata, xüsusən poeziyaya vurğunluğu çoxları tərəfindən rəğbətlə qarşılanıb.

Əlbəttə, əsl poeziya gözəl düşüncə və gözəl fikir sahibinə, istedadlı şairə məxsusdur. Şairlər isə gözəllik aşığı, tanrının sevdiyi bəndələrdir. Biz bu poeziya xirdələrinin fikir və düşüncələrinin köməyi ilə sözün ilahi qüdrətini duyur, dünyanı tam şəkildə dərk etməyə çalışırıq.

Vaxtilə Rualo "Poeziya sənəti" əsərində yazırdı: "Poeziyanı təsadüflər, müstəsnaqlar, eybəcər qəribəliklər deyil, ümumi hadisələr cəlb etməlidir". Və onu da qeyd edək ki, poeziya hamının gördüyü, lakin ifadə edə bilmədiyi həqiqətləri açandır. Həm də yaxşı bilir ki, ətrafımız poeziya materialı olan məsələlərlə doludur.

Lakin hamı bunları güclü bədii təxəyyül, dərin müşahidə və ümumiləşdirmə qabiliyyəti, bədii dil zənginliyi, elmilik və məntiqilik, poetik və estetik baxış süzgecindən keçirərək "söz incisi" yaradıb minlərin, milyonların qəlbinə yol tapa bilirmi?

Bu zaman maraqlı sual meydana gəlir: "Min illərin söz oyunu, "söz peyğəmbərləri"nin "söz dünyası"nın ələk-vələk etməsi indiki dövrün yazarlarını "problem situasiya" qarşısında qoymurmu?

İndiki dövrdə bu suala cavab vermək, fərqli, poetik düşüncələrini minlərə, milyonlara sevdirmək, problemlərə özəl münasibət bəsləməklə, poeziya dili ilə incədən-incəyə yoğurub oxucuya çatdırmaq hər adamın işi deyil. Və qəm-kədər sevincli dünyanın təzadları qarşısında mat qalanda:

*Araz qanlı göz yaşımıdır,
Azərbaycan yaddaşımdır.
Həsrət ömür sirdaşımdır,*

Hardadır bu tale yazan? - deyən, bu mənada müqəddəs sözüün ifadə etdiyi ideyaları əldə qələm edib, pedaqoq və şair kimi ömür adlı taleyində günü-günə calayan, qəlbində daş kimi asılmış problemləri poeziya dili ilə çözməyə çalışan Xalq Yusifoğlunun sinəsində insanlara sevgi ilə çırpınan humanist, xeyirxah, milli olduqca da bəşəri dəyərləri bütün qanı və canı ilə qorumağa hazır vətənpərvər, el-obaya dərindən bağlı, nəcib, alicənab, dağ çayı kimi şaqraq, ümman kimi təlatümlü bir ürək döyünür, eyni zamanda bu ürəkdə saf, təmiz hislər və düşüncələr yuva qurub. Bu düşüncələr yalnız məzmununa görə deyil, poetik ifadə imkanlarının zənginliyinə, saflığına və təmizliyinə görə də seçilir.

Maraqlı yazı tərzii ilə seçilən publisistik məqalələri, xüsusilə müsahibələri çap olunsa da, biz onu istedadlı və orijinal şair kimi tanıyırdıq. Şairliyi və publisistikası arasında bir təzad, eyni zamanda oxşarlıq da yoxdur.

X.Yusifoğlu oxucularla ilk görüşə elə "İlk görüş" kitabı ilə gəlib. Kitaba toplanan əsərlər onun poeziyaya necə məsuliyyətlə yanaşdığından xəbər verir.

Bu anda ustad şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin dəyərlili fikirləri yada düşür: "Həqiqətən şeir mənim sənət qayəmdir. Çünki meydana gələn meydana gətirənin, həqiqətən, imanındır, əqidəsidir. Buradan deyə bilərəm ki, yazdığım şeirlər hissimin, fikrimin, əqidəmin ifadəsi olmaqla, mənim imanımdır, dünənimdər, həyat qayəmdir". ("Ömürdən səhifələr")

X.Yusifoğlu böyük bir missiya ilə yola çıxıb:

*Bu torpağın oğlundan, qızından
Ürək dolu danışmağa gəlmişəm.*

Bu mənada o, uzun, müqəddəs, uğurlu bir yolun sonsuz, enişli-yoxuşlu olacağını çox yaxşı başa düşüb və bunlar onu qorxutmayıb. İnamlı həmin yola qədəm qoyub və səhv etməyib. Yaradıcılığı ilə tanış olduqca el-oba, Vətən məhəbbəti ilə döyünən bir ziyalı, bir vətəndaş düşüncələrini görürük. Bu vətəndaş milli-mənəvi dəyərlərimizə sadıqdır, xalqını, millətini ürəkdən sevir, təbiət və həqiqət aşığıdır. Canında, qanında duyğusal insani hisləri yaşadır, qəlbini diktə etdiklərini qələmə alır.

Mövzuları müxtəlif olsa da bəzən zəiflik müşahidə edilsə də, yaşadığı dövrün, mühitin, daha geniş mənada dünyamızda gedən proseslərə biganə qalmamış, öz kiçik səsini haqqın, ədalətin səsinə qatmaq, haqsızlığa meydan oxumaq, ətrafdakı gözəllikləri, bəşəriyyətə xas olan mənəvi dəyərləri, həyat eşqini, sevgi duyğularını - bir sözlə, insana xas olan yaşantıları qələmə alıb. Bütün bunlar vətəndaş, ziyalı qəlbindən süzülüb gələn yaşantılardır.

X.Yusifoğlu da elə ilk şeirlərindən iç dünyası elm işığı ilə dolu, deməyə sözü olan, sözü-söhbəti, sözün əsl mənasında, poeziya, fəlsəfə ilə bağlı, lirik qəlbini və düşüncəsini poetik fikir üstündə kökləyən, bəşəriyyəti düşündürən problemləri qələmə almağı və oxucuya sevdirməyi bacaran ziyalı və şairdir.

Şeirlərinin sonunda tarixin olub-olmamasının öz poetik səviyyəsinə görə onların nə vaxt yazıldığına fərqi varmırsan. Çünki hər bir şeirində nəsə yeni söz demək və ya dəfələrlə deyilmiş sözə yeni nəfəs vermək cəhdi hiss olunur. Bir çox şeirlərində məlum mövzulara müraciət edir və məlum bədii priyomlardan istifadə edir. Amma fərqi ondadır ki, şair oxucunu səmimi hisslərlə yaşada bilir.

Müdrilər deyirlər ki, şairlər öz taleyini yazırlar. Lakin məsələ ondadır ki, bu tale təkcə özünə aid deyil, belə düşünənlərə aiddir və hamının qəlbinə hakim kəşilən özünün duyğularıdır ki, ürəkdən dilə, dildən sözə çevrilir.

O, əsl şairlər kimi insanla dərəcələnmək, sevənlərin sevgisinə bir şirinlik qatmaq və fəzasızlara tənə etmək, nandanları, cahilləri söz atəşinə tutmaq üçün əlinə qələm götürüb yazan, hər şeydən qəlbi alışıb-yanan şairdir. Mövzu dairəsi isə çox geniş və rəngarəngdir.

Onun şeirlərində dünyanı, həyatı, təbiəti, insanları sevən məğrur bir vətəndaş obrazı ilə qarşılaşırıq. Bu vətəndaş milli-mənəvi dəyərlərimizə sadıqdır, xalqını, millətini ürəkdən sevir, təbiət və həqiqət aşığıdır. Canında, qanında duyğusal insani hisləri yaşadır.

Yaxşı bilir ki, şair ürək sahibidir. Ürəyin isə savaşıdır, onun ilham adlı qol-qanadı olur. Şeirin müəllifi ürəkdir. Onu vurğusu ürəyin səsi, ritmi, ürəyin döyüntüsüdür.

Məhz buna görədir ki, ürəyinin diktə etdiyi həqiqətə güvənir və bu həqiqəti dərindən anlayır, yaradıcılığında bu reallığı ifadə etməyə çalışır: şair gərək yaşadığı dövrün, mühitin, daha geniş mənada cəmiyyətin və dünyanın olaylarına biganə qalmaya, öz səsini haqqın səsinə qata, haqsızlığa meydan oxuya, gözəllikləri, insana xas olan mənəvi dəyərləri, həyat eşqini, sevgi duyğularını şeirə gətirə və onlar oxucu qəlbinə yol tapar.

Və bu qədər hisləri ürək şəhərciyində gəzdirən şair onları böyük hərfli "İnsan" adını daşıyanların düşüncəsinə ötürür, özü də adi dillə deyil, müqəddəs söz xəzinəsiylə, poetik təfəkkürüylə. Bu "ötürmə"də, "köçürmə"də müdrilik rəmzi olan müqəddəs pedaqoq ruhu, nəsihəti, üslubu, sözü, fikri, yaxşı işlərin nəticəsini görmək hissi duyulur, Bu mənada "Oğluma nəsihət" şeiri çox maraqlı və düşündürücüdür. Buradakı insani məhəbbət bütövlükdə soydaşlarımız üçün həyatı boyu əməl edəcəkləri faydalı fikirlərdir.

Kitabda insanın hiss və duyğularının məhsulu olan şeirlərlə yanaşı, təbiət, Vətən, torpaq haqqında yazılmış şeirlərə geniş yer verilib. Və bu şeirlərdə Vətən, yurd sevgisi ön plandadır.

Coşqun, sürətlə axan dağ ırmaqları.... Onlar necə də bir-birinə bənzəyir. Lakin diqqətlə qulaq asdıqda hər birinin öz səsini, öz nəğməsini eşitmək olur. Bu nəğmə bir vətəndaşlıq harayı, bir vətənpərvərlik mahnısıdır. Damlalar nəhrlər yaratdığı kimi, ayrı-ayrı insanların vətənpərvərlik duyğuları da birləşib vətənə sevgi haləsi yaradır. Bütöv Vətən duyğuları isə hər bir insanın göz açdığı, ayaq açdığı yeridiyi torpaqdan, elindən, obasından başlanır. Şair çox doğru yazır:

*Dağ çayıtək axa-axa bulandım,
Öz obama qarışmağa gəlmişəm.*

Və o, ürəyində olan günlərin el-obanın şad günü olduğunu bəyan edir:

*İlin gözəl çağlarında
Gülə-gülə el oynasın.*

Məhz buna görədir ki, yaradıcılığında vətənpərvərlik duyğularının ifadəsi olan şeirləri qırmızı xətlə keçir. Eyni zamanda onlar sanki əbədi bir səmimiyyət donuna bürünüb şairin ilham bulağını coşdurur:

*Dağda böyümüşəm, dağlar oğluyam,
Məskənim olubdur bu dağlar mənim.
Yatmışam, yorğanım duman, çən olub,
Çalıbdır laylamı bulaqlar mənim.*

*Palıda söykənib göylərə baxsam,
Bir əlçim buludu sinəmə sıxsam.
Leysana qovuşub, ümmana axsam,
Axdıqca ilhamım ha çağlar mənim.*

Bəli, şair bir Vətən övlədidir. Bu övlad isə müqəddəs Vətəninə heç vaxt xain çıxmıyacaqdır. "Vətən oğlu" şeiri bu duyğulara bir açıqdır.:

*Obam söndü, sobam getdi,
Abad yurdum, obam getdi.
Yurdum getdi, yuvam getdi,
Qeyrət, namus qaçan yerdə*

*Dağ oynadar el yerindən,
Vur düşməni peysərindən,
Yer oynasın məhvərindən,
Ərənlərin çatan yerdə.*

*Vətən oğlu, qeyrətə gəl,
Cəsarətə, qüvvətə gəl.
Yurd talanıb, dəhşətə gəl,
Düşməni bizi çatan yerdə.*

"Bu bir parça xalis qızıl külçəsi şairin dağ ürəyindən qopub düşüb. Bu, güclü elegiya, xalq ağlarına bənzəyən ittiham qarışıq fəryad, bayrağımız altına həkk olunmalı müqəddəs çağırışıdır". (Ağasən Bədəlzadə)

Şairin vətənpərvərlik ruhunda yazdığı şeirləri bütövlükdə "Vətən şeirləri" adlandırsaq və "Oğluma nəsihət" şeirində onlara "epiqlaf" saysaq, bu, çox müdrik qərar olardı.

Şair Vətənin "daş" salnaməsi olan adi bir daşın qədərini bilməyə, öpüb-əzizləməyə, qorumağa, çağıraraq öz müdrik fikirlərini təlqin etməyə çalışır: Daşın da daş yaddaşı olduğu üçün onu qürbətə tullama, çünki onun da göz yaşı olur. Kağız olmayanda ulu babalar Vətən tarixini o daşlara yazıblar. Biz də Vətən daşırıq. Babalar Vətənlə Daş sözlərini qoşa yazıblar. Hərə Vətəndən bir daş çölə atsa, yurdunu boş qoyar. Daşları bir yerə topla, vaxt gələr görəyin olar: düşməni tullasan, silahdır, yurd salsan, diləyin olar. Bu daşlardan saraylar ucalt ki, düşməni sən qüdrətindən heyrətə gəlsin. Qoru bu daşları ki, düşməni başına tökə biləsən. Torpağı, daşı tullasan, düşməni qarşısında diz üstə çökə bilərsən.

X.Yusifovlu Tanrının öz əli ilə sığal çəkdiyi zümrüd

məşələrin, ayna bulaqların, qijiltılı dağ çaylarının, zəngin heyvanlar aləminin bu yerlərə xüsusi yaraşlıq verdiyi bir torpağın övlədidir. Və səhərlər bülbüllərin xoş avazını dinləmiş, ayaqlarını güllərin üzərindəki səhər şehi ilə yumuş, günəşin al şəfəqlərində qurutmuş, təbiətin bu gözəlliyi şairin qəlbinə xoş hislər yuvası etmişdir. Buna görə də o, təbiətə bağlı şairdir. "Xalığın təbiət şeirləri sadəcə seyirçi bir şairin düşüncələri deyil, sadəcə impressionist təəssüratlat deyil, onun bu tipli şeirlərində təbiətin özü dil açıb danışır, təbiət susanda isə şair onun tərcümamı olur". (Ağasən Bədəlzadə)

Hər fəsildə də şair ovqatına özünəməxsus şəkildə köklənir. Və bu şeirlər təbiətə sevgidən yaranır. Təbiəti ürəkdən sevəsən ki, onun gözəlliyindən söz açə biləsən. Görək o məkanı sevəsən, əzizləyəsən ki, qəlbində vətənpərvərlik duyğuları artsın, çiçəklənsin, yeni-yeni arzulara rəvac versin. Məhz bu mənada şairin yaradıcılığında Vətənə məhəbbət hissi çox güclüdür.

Vətənə - onun dağına, daşına, meşəsinə, çəməninə məhəbbət və bağlılıq, bəşəri hislər Xalq yaradıcılığının nüvəsini təşkil edir.

Əsərlərini oxuduqca dağlı-aranlı ellərimiz, abad yaşayış məskənlərimiz, güllü-çiçəklü yaylaqlarımız, diş göynədən bulaqlarımız xəyalımızda canlanır.

"Bahar gəlir" şeirində bu duyğular daha təbiidir:

*Yaşıllaşır sıx meşələr,
Qonçut güllü, bənövşələr.
Kol dibini quş eşələr:
Bahar gəlir, bahar gəlir.*

Yaxud "Duman" şeirində olduğu kimi müxtəlif məcazlarla təbiətin bu ağ duvağını belə vəsf edir:

*Uçar asta-asta, uçar quş kimi,
Çırpılar daşlara vurulmuş kimi.
Yapışar yamacdan yorulmuş kimi,
Dərədən yel kimi şütüyər duman.*

Şair üçün yurdun hər dağı, qayası, daşı, torpağı, marmırı, ocaqlarımız, and yerlərimiz - hamısı şeir obyektidir:

*Çəmənlərin al laləsi,
Üstündə sübhün jaləsi.
Gəlir bülbülün naləsi,
Gəl, gülüm hey, gəl, gülüm hey.*

"İsmayılıda" şeirində isə o, Vətən torpağının bir parçasını tərənnüm etməklə, bütöv məhəbbətini izhar edir.

Şairin canlı təbiətin vüqar mücəssəməsi sayılan dağlar haqqında şeirləri daha cəlbedici görünür. Birinci "Dağlar" şeiri həm vətənpərvərlik duyğularını ifadə etdiyinə görə, həm də təsirli məcazlarla yadda qalır: Duman örpəyini üzünə çəkəndə köç edən gəlinə bənzəyən dağlar, üstündən adlayan cığırlarını da kəmərlək belinə bağlayıb. Köksündə yarası ağrıdığına görə, insanları pərişan etməməkdən ötrü dumana bürünüb ağlayır.

Dağlara həsr olunmuş ikinci şeir də maraqlı, məzmunlu və mənalıdır. Şair ana dizinə həmişə rahatlıqla baş qoyduğu kimi, son nəfəsdə onun daşının, kəsəyinin üstündə uyumaq istəyir:

Gözüm yolda, könlüm səsdə,
Axır gündə, son nəfəsdə,
Bir kəsəyin, daşın üstə,
Mən başımı qoyum, dağlar!
Qoynunuzda uyum, dağlar!

Ürəkdən gələn bu misralarda ustad Səməd Vurğunun "Dağlar" şeirinin şirinliyi, səmimiyyəti duyulur:

Binələri çadır-çadır,
Çox gəzmışəm özüm, dağlar.
Qüdrətini sizdən aldı
Mənim sazım, sözüm, dağlar.

"Dağlara gedək" şeiri də saflıq, təmizlik inamı ilə yoğurulub. Şair bu ümidlə də dostlarını dağlara çağırır:

Gəl gedək dağlara, gəl, gedək vallah,
Abır da, həya da dağlarda qalıb.
Gəzək yaylaqları hər axşam, sabah,
Böyüklük, kiçiklik dağlarda qalıb.
Ürəyim dağlarda, dağlarda qalıb.

Məzmununda "Şair, nə tez qocaldın sən?" şeirinin ruhu duyulan "Burdan Səməd Vurğun keçib" şeiri də ustad şairin vətənpərvərlik duyğularını ifadə etmək baxımından da diqqətə layiqdir:

Düzü keçib dağa qalxdım,
Çəmənlərdə çələng taxdım.
Çəsmə olub çaya axdım,
Qucaqladı sular məni
Pıçıldadı bu kəlməni:
Burdan Səməd Vurğun keçib.

"Gəlmişəm" şeirində Vətən torpağı, havası üçün darıxan qərib könlün çırpıntıları duyulur, doğma el-obaya bağlı insanların ürək dolusu vəsf etməyə qayıtdığını fəxrlə bəyan edir:

Bu torpağın oğulundan, qızından
Ürək dolu danışmağa gəlmişəm:

Bu mənada "Düşüncələr" şeiri də çox düşündürücüdür. Həyatın bərkinə-boşuna düşüb çox dərslər alıb, bu dərslərdən nəticə çıxarıb: həm özü, həm də başqaları üçün yaşamağı öyrənib. Körpəlikdən dünyanın çətinliyinə sinə gərək, dözüb, bəd hisləri ürəyinə yaxın qoymayıb. Torpağından qüvvət alıb, coşub, çəsmə olub çaya dönüb daşıb, boş gününü ömürdən saymayaraq bir fikrə gəlib:

Bu torpaqda yüz yaşasam doymaram.

"Bilmirik" şeirinə M.Arazın məşhur misralarını epigrafla seçən şair ürək ağrısı ilə Vətənin taleyinə biganə qalmamağı məsləhət görür:

Yaman biganəyik, niyə ürəkdən,
Can Vətən, hayqırıb coşa bilmirik?
Qayasında mamurlaşa bilmirik?!

Və yaşadığı müddətdə xalqının hünərindən, eşqindən ilhama gələrək misraları düzüm- düzüm düzər, müdrik bir fikri bir daha təsdiqləyər:

Xalqı sevsən, sən xalqınla yaşarsan,
Onunla bir çağlayarsan, daşarsan.

Şair "Mənim" rədifli şeirində də özünün dağda böyüyüb dağlar oğlu, yatanda yorğanının duman, çən olduğu, bulaqlar laylasını çaldığı, sərvətini, varını təmənnasız ərməğan etdiyi üçün dağlara minnətdardır. Bu da

ona İlham verib, təbini coşdurub, ürəyini boşaltmağa imkan verib.

"Könül yaxşılardan yaxşılardan sev" misrası ilə başlanan "Nə çəkər" şeirində insan üçün vacib olan mənəvi cəhətlər tərənnüm olunur. Bu müdrik fikirlər atalar sözlərinə, məsəllərə elə qaynayıb-qarışır ki, onları bir-birindən fərqləndirmək çətin olur: Qızaran yanağın tumarı əksilsə, bir oba yerindən köçsə, kimsəsiz közərən ocaq, üstə gələni olmasa, nanəli, yarpızlı bulaq, sübhün jaləsi yoxdursa, gül-çiçək, otlaq, üstündə qurub-yaradan olmasa, Vətən, torpaq nə çəkər? - sualları ilə düşüncəyə dalan şair, yenə vətənpərvər bir övlad kimi müdrik fikrə dalır:

Torpaqdan qüvvət al, torpağa bağlan,
Bu yerə, bu göyə, bu dağa bağlan.
Bax, onda olarsan sevimli oğlan.
Görüb qüdrətini qorxaq nə çəkər?

Şairin vətənpərvərlik duyğularının gözəl ifadəsi olan "Vətən oğlu" şeiri daha mənəvidir. Burada təzadlar vasitəsi ilə etdiyimiz səhvləri, ən vacib mənəvi dəyərlərimizə xain çıxdığımızı ürək ağrısı ilə sadalayır: Ocaqlarımız söndü, abad yurdlarımız getdi, qaçan qaçdı, ölənlər öldü, biz ağladıqca düşmənlər güldü, başımıza kül ələndi. Belə vaxtda oturmağın, səbir eləməyin faydası yoxdur. Və nə qədər gec deyil, kökümüzə, soyumuza sadıq çıxmağı xatırladır:

Vətən oğlu qeyrətə gəl,
Cəsarətə, qüvvətə gəl.
Yurd talanıb, dəhşətə gəl,
Düşmənlər bizi çatan yerdə.

"Sapı bizdən baltalar" şeirində bir Vətən övladı kimi yana-yana dərdlərimizdən söhbət açır, heç nəyə baxmadan ümumi məqsəd uğrunda birləşməyin vacibliyini vurğulayır.

Şair bu mövzulu şeirləri ilə bütün nəsillərə ruh verəcəyi, onlarda qürur və inam hissini gücləndirəcəyi qənaətinə gəlir.

Xalqın lirikası saf, təmiz olduğu kimi, təbiidir, şəffafdır. Kitabda yer ayrılıb məhəbbət şeirləri də səmimidir. Burada həqiqi, real eşqin çırpıntıları duyulur və ürəkdən bağlandığı bir sevgi daha çox diqqəti cəlb edir. Onun sevənləri saf sevgi duyğuları ilə yaşayır, nəfəs alırlar. Heç zaman bu sadıq, təmizlik, ülvilik onları tərk etmir, sevgi yolundan döndərmir.

Bu düşüncələr yalnız məzmununa görə deyil, poetik ifadə imkanlarının zənginliyinə, saflığına və təmizliyinə görə də seçilir. Ən əsası onun poeziyasında lirik qəhrəmanlarının qeyri-adi sevgilərini, hiss və duyğularını elə qeyri-adi poetik detallarla da təsvir edir. Aşiq sevdini Tanrı verən ömrünün qədərinə qədər sevəcəyinə israrlıdır. Sevən kəs adətən, sevdini kəsdən incik düşər, küskün olar. Bu incikliklər onları ayırmaqdan daha çox birləşdirir. "İkimiz kimi" şeirində belə dərin sevgi ilə yaşadığına görə məmnunluğunu bildirir:

İllər də ayrı düşdü
Nakam sevgimiz kimi.
Belə sevən görmədim
Elə ikimiz kimi.

Aşiq özündəki xoş halları görəndən sonra başa düşür ki, bu, insan həyatını zینətləndirən sevgi imiş. "Bu imiş" şeirində həmin xoş duyğular öz əksini tapıb:

*Lal olub donub qaldım,
Dərdlərə qonub qaldım.
Alışıb yanıb qaldım,
Demə, bu sevgi imiş.*

"Yetəydim" şeirində isə sevdiyi gözəlin əzablarına məlhəm olmağı arzulayır:

*Qulac-qulac saçlar düşüb gərdənə,
Canım qurban, mən nə verim mərdə nə?
Tutulmuşam bir dildarın dərdinə,
Qaç-a-qaça o dildara yetəydim.*

"Səni" şeirində də mənalı fikirlər şirin şəkildə ifadə olunub:

*Yandırırın oduna,
Qurban olum adına.
Minib sevgi atına,
Tərkə mindirim səni.*

Hər bir sevən kəsin həyatında yaddaqalan anlar çox olur. Lakin sevənin sevilənlə ilk görüşü daha gözəl və həyatına xoş duyğular bəxş edən, çiləyən dəqiqələr olur. İnsan qəlbinin ilk duyğulu anları həmişəlik yaddaşa həkk olunur. Bu unudulmaz duyğulardan biri də heç vaxt unudulmayan ilk məhəbbətdir. Şair də bu təmiz hisləri özünə məxsus şəkildə "çözəlyir": günəş qədər təmiz, dəniz qədər təlatümlü, kimə acı, kimə dadlı, kim piyada, kimsə atlı, Leyliyə Məcnun olub alovlardan, oddan keçən, sevinc əkilib qəm biçilən, eşqinin qıbləgahı, fərmanı yaman olan ilk məhəbbət ("ilk məhəbbət") onun da qəlbini yaralayır. Lakin gözəl insani hislər bəxş edib və bu xoş arzuların səcdəgahı olan anlar digər nikbin hislərin əsasını qoyub və heç vaxt yaddan çıxmayacaq:

*Sənsiz qalıb hər şey daddan,
Keçməliyə biz bu oddan.
Heç çıxarmı, gülüm, yaddan,
İlk məhəbbət, ilk məhəbbət.*

Və sevdiyi insanla yaşamaq isə ona yeni ruh verir. Əllərini əllərindən üzmez, gülüşündən çiçəklər açar, yorulsa, qollarının üstü var, üsü, sığınan köksündə qəlbinin odu, istisi var, ölüncə keşikçisidir. Ay da, gün də həsədlə ona baxır. Lakin aşiqin ən böyük xəzinəsi, əlçatmaz istəyi sevgilisinin ismətidir ki, onu əbədilik yaşadacaqdır. Ona sadıq qalmayanlar isə şairin qınaq obyektidir. Bir şeirində olduğu kimi:

Qəzətlərdən birində yazılmışdı ki, qadın ərini və körpəsini atıb bir tələbəyə ərə getmiş, bir neçə aydan sonra peşmanlayıb geri qayıtmışdır. Şair qadınlarımızı yaraşmayan bu hərəkəti pisləmiş, ataların "sonrakı peşmançılıq fayda verməz" deyimində əsaslanmış və fikrinin təsdiqi üçün məşhur bir şairin misralarını sitat gətirmişdir:

*"Sən dəniz qoynuna atılmış çiçək,
Dalğalar üstünə atılacaqdır.
Saxta məhəbbətin saxta sənədtək,
Nə vaxtsa üstünə tullanacaqdır".*

Bu şeir indiki dövrün bəzi hadisələri üçün də ibrətamizdir.

"Gəlir" şeirində də çox vacib məqamlar, müasir gənclərin tərbiyəsi ilə bağlı narahatlıqları ifadə olunub: əlində telefon, əynində dar şalvar, qulağında qulaqcıq, uzun dırnağını boyayıb ətrafına biganə olan bir qızın aqibəti - yıxılıb yaman günə qalması əks olunub.

Qeyd etdiyimiz kimi, şairin mövzuları rəngarəngdir. Şairə görə mənəviyyətsizlik, rəzillik, haqsızlıq, başqasının cibinə girib onun hesabına cəmiyyətdə "nüfuzlu" olan, adi insan, özü hansı varlıq olması bilinməyənlərin hərəkətləri nifrət doğurur. Və əslində insan kimi doğulub heyvan kimi yaşayanlara nifrət edir. Bu mənada şeirlərinin qəhrəmanları ilhamdan çox, nifrət doğurur və nifrətdən yararır. Və şair həmişə haqqın tərəfində durmuş, əks halda özünü qınamışdır:

*Fağıra, yetimə arxa olmuşam,
Dəliyə zopayam, zəliyə duzam.
Haqsızdan haqlının haqqın soruşan,
İnləyən kamanam, kükrəyən sazam.*

Bir ziyalı kimi o, yaxşı başa düşür ki, acgözlük, tamahkarlıq, təkə adamların deyil, bütövlükdə cəmiyyətin tənəzzülünü sürətləndirir. Bundan başqa, nadanların, qərəzli adamların dedi-qodusuna, böhtanlara uyan insanların əməllərini də görməyə gözü yoxdur. Bəzən təmiz qəlbli, intizamlı bir insan qısqançlığa tuş gəlir, nadanların, qərəzli adamların dedi-qodusuna, haqsız hücumlarına, böhtanlara, təqiblərə, təzyiqlərə məruz qalmasına səbəb olur. Bəzən isə qeyri-rəsmi qadağalara, süni maneələrə, mənəvi təqiblərə, hədələrə məruz qalır. Yazılarını çap etdirə bilmir. Bu zaman onun dünyadan gileyi başlar. Həmin düşüncələr "Saqqalın ağarsın sənin, a dünya", "Dünyadan giley", "Aman", "Bir il də getdi" şeirlərində maraqlı tərzdə mənəlandırılır. Və bütün bunlar, əlbəttə, bir insan kimi qəlbini sıxır, onlardan yaxa qurtarmağı arzulayır:

*Yalançılar içindəyəm,
Talançılar içindəyəm.
Böhtançılar içindəyəm,
Dünya, mənə ləzzətsizsən.*

*Bulud kimi dolhadolan
Taleyimə, vallah, qulam,
Çətin səndən razı qalan,
Dünya, mənə ləzzətsizsən.*

Şairin "Əymə" şeirində ustad Musa Yaqubun "Tərəzi" şeirinin təsiri duyulur. Burada insan adına yaraşmayan hərəkət edənlərin əməllərinə görə əzab çəkən şairin duyğu və düşüncələri öz əksini tapıb. Şairin nəsihətləri düşündürücüdür: insanlıq tərəzisini əymə, olan düzümüzün düzünü əymə. Qurub-yaradının dizini, haqlının sözünü, düzünün yolunu əymə. Doxsanında əl saxla, yüzünü əymə. Əyri dil, əyri əl sənədir, astarı əysən də, bezini əymə. Mənə çatan sözü özümə danış, gözü-nü əymə, kişisənsə, dizini əymə.

Şairin bir şeiri də "Musavari" adlanır. Şeir M.Yaqubun "Əlimi əlinə öyrətmə belə" şeirində nəzirə kimi yazılsa da, məzmunu fərqlidir. Əsərdə vəzifə kreslosuna

oturandan sonra iştahası daha da artıb, hətta dostundan da hər dəfə nəşə uman, onu görməyə gözü olmayan rüşvətxor bir müdirin sözlə "portreti" yaradılıb:

*Əllərim öyrəşib pay-püş almağa,
Gözlərim öyrəşib ələ baxmağa.
Əgər get-gəlişin olmayacağısa,
Pay vermək vərdisin olmayacağısa,
Ay kişi, yeri get, uzaq dur məndən.
Görünmə gözümə uzaqdan, gəndən.*

"Cibnamə" şeirində isə rüşvətxor bir məmurun öz cibinə müraciəti verilərək iç üzü açılır:

*Tutub burdu biləyimi
Yerə vurdu kürəyimi,
Xəncər kimi ürəyimi,
Neçə yerdən deşdi cibim.*

"Haqq" şeirində də belələrinə müraciətlə daxili düşüncələrini ifadə edib. Qeyd edir ki, ulu babalarımız haqqı sönməz işıq kimi gözlərində gəzdiriblər. Hər nə haqqı udaraq bu dünyada haqqı gəziblər.

Onlar bu yolda Nəsimitək dabanından soyulub, Koroglundun atasitək gözlərindən ovulublar. Məcnunun gözlərində Leyliyə dönüb qalıb, Kərəmin sazında alovlanıb, sönməz qalıblar. Bəzən zindanlara atılıblar. Bir sözlə, başlarına olmanın əzabları gəlib. Və nəhayət, şairin ürək ağrısından sualı səslənir:

*Duracağısan haçan, Allah,
Haqlıların dayağında.*

Şairin bir çox şeirləri, o, cümlədən dördlükləri də ətraf aləmdəki naqislikləri əks etdirmək cəhətdən çox mənalı və maraqlıdır:

*Qanad taxsaydı dəvə,
Qalmazdı uçmamış dam.
Nə yaxşı ki, çox deyil,
Dəvəyəbənzər adam.*

"Keçmiş unudana" şeirində vəzifə kürsüsündə oturub ayağının altını görməyənlərin aqibəti tutarlı dəlillərlə sübut olunur:

*Onu-bunu yola-yola,
Dadanmışan haram pula.
Müftə gələn yağlı yala,
Bic-bic baxıb dinməyin var.*

Şairin "Gəlməz" şeirində isə sərvət düşkünlərinin əməlləri tənqid olunur:

*Yığar sərvət, gözü doymaz,
Yığığını gözdən qoymaz.
Guya bilmir, saymaz-saymaz
Gələn qalmaz, gedən gəlməz.*

Nəhayət, insan ömrünün müvəqqəti olmasını xatırladaraq, belələrinə illəri yelə verməməyi tövsiyə edir:

*Dünya belə qalan deyil,
Boşaldımı, dolan deyil.
Demə, Xəliq yalan deyir,
İllər gedir, ömür bitir.*

Bəzən insan düşünəndə ki, söz xiridarları - şairlər işlənməyən söz, mövzu qoymayıblar, sanki əl-qolun boşalır, yanına düşür. Qəlbin, düşüncən təşnə kimi yeni nikbin fikirlər arzusuna həsrət qalır. Fəqət bu, çox davam eləmir. Qələm sözə elə təzə naxış vurur ki, insanın

düşüncəsinin hüdudsuz olduğu qənaətinə gəlirsən və nikbin notlar üstə köklənirsən. X.Yusifoglunun bir çox əsərləri də buna əsas verir. Onun ana haqqında şeiri üzərində düşünərkən gözüme bir qəzet parçasındakı aşağıdakı misralara sataşdı:

*Ana!
Gələndə təbəssümünü
Gətirmişdim özümlə...
Təbəssümündən
Heykəl qoymuşam
Otağında sənə,
Dolanıram başına
Dönə-dönə...*

Bax budur əsl poeziya. Poeziyanın gücü də elə burasındadır.

X.Yusifoglunun da şeirində ana həsrətilə yaşayan bir insanın könül çırpıntıları özünəməxsus bir şəkildə təcəssüm etdirilmişdir. Müəllif bir neçə misra ilə ana ucalığı haqqında dolğun bir lövhə yarada bilmişdir:

*Kişi tək sərt idin, ana tək ipək,
Qəlbində çağladı min arzu, dilək.
Sənsiz ürəyim də döyünür titrək,
Ərimir qəlbimin qarı, ay ana!*

Şairin qəlbi, sözü, poeziyası şifahi xalq ədəbiyyatı, aşığıların şazı üstə köklənib. Hiss edirsən ki, şifahi ədəbiyyatımıza yaxından bələddir, aşığı poeziyasına biganə deyildir, bədii üslub baxımından da püxtələşib. Bütün bunlar isə oxucuya hissi-emosional təsir bağışlayan məqamdır.

Şairin "Ələkçi" şeiri Hüseyin Arifin məşhur "Meşəbəyi"sini xatırladır. Sadə bir ələkçinin dini adətlərimizə canla-başla necə əməl etməsi, yeri düşdükcə sazı sənətkarlıqla dilləndirməsi, aşığı ədəbiyyatımızdan hali olması, Vaqif, Vurğun yaradıcılığının aşığı, olması xalqımızın yüksək mədəniyyətindən xəbər verir. Bu mənada şairin Azərbaycan aşığı yaradıcılığına layiqli töhfələr verən ustad Aşığı Yanvar istedadına pərəstişi də təbiidir. Aşığın zəngin yaradıcılığı neçə-neçə duyğusal qəlbi alovlandırıdığı, yaradıcılığı eşqi ilə silahlandırıdığı, yeni-yeni ideyalar üstə köklədiyi kimi, onun da xoş hisslərlə dolu ürəyini ehtizaza gətirmişdir. Buna görədir ki, başqa yaradıcılar kimi "dəstədən geri qalmır" (S.Vurğun), bir ustad xeyir-duası almaq üçün aşığa ərməğan edir:

*Əsən bahar küləyimi?
Yaysın arzu, diləyimi.
Verim, apar ürəyimi,
At çaylara, sel oynasın.*

Bir dəfə isə aşığı bihal görəndə şair çox kədərlənir: Şirvanın qocaman qartalını ağır məclislərin yaraşığı kimi görmək istəyir:

*Doymadıq məclisdə oynamağından,
Şirvan torpağının Cünunu Yanvar.
"Qocaldım" - söyləmə, yarşmur sənə
Sazının, sözünün Məcnunu Yanvar.*

İstedadlı qələm sahibi kimi X.Yusifoglu ədəbiyyatımızın vurğunudur. O, klassik sənətkarlarımızın yaradıcılarına dərin bələddir. Şairin etalon saydığı ustadlardan biri də Musa Yaqubdur. Bu da təsadüfi deyildir.

Bitməz-tükənməz poeziya yolunda bir çox sənətkarlarımız kimi "qərəzsiz xeyrxahlıq" (B.Vahabzadə) nümunəsi, təbiətin ən gözəl məziyyətlərini - saflığı, xeyrxahlığı, təbiiliyi insanda axtaran "Musa Yaqub özü təbiətdən ilham ala-ala böyük bir nəsil üçün ilham mənbəyinə çevrilmişdir.(O.İsmayillı) X.Yusifovun "Göyerməz" şeirindən ilham alaraq yazdığı "Qara daşlar göyerməz" əsərində müasir həyatımız, cəmiyyətimiz üçün faydalı, dəyərli fikirlər irəli sürülüb: bu dünyada qəlbi daşlar çoxdur, göz yaşıyla həmin ürəklər göyerməz. İş fırıldağa, qozbelə düşsə də, ağbircəklər dərdlərini daşa düzsələr də, göz yaşımız Araza, Kürə, dürr olub Xəzərə dönsə də, çox mərdlərin boğazları ilgəklərdən asılsa da, ürəklər deyib - gülməsə də, bir insanın baharı qış olsa da, müsibəti bu dünyada faş olsa da, göz yaşıyla qara daşlar göyerməz. Biganəliyimizə dərman tapmayan şair, nəhayət, sonda yazır:

*Nə qədər ki, Vətən darda, biz gəndə,
Biri çılpaq, biri ürən, lüt gündə.
Yeyib-içib fırlanıraq hər tində,
Göz yaşıyla qara daşlar göyerməz.*

Şairin "Əymə" şeirindəki fikirlər də M.Yaqubun "Tərəzi" şeirindəki düşüncələrlə üst-üstə düşür.

Şairin uşaqlar üçün yazdığı şeirlər də balacaların düşüncələrinə uyğun, asan anlaşılacaq, inkişafına kömək edən sadə, səmimi poeziya nümunələridir. "Əvəz və kələz", "Həsənin yuxusu", "Nənəmin nağılı", "Xoşbulaq əfsanəsi" və s. əsərlərdə müdrik babaların nağıl tərzini duyulur. Burada uşaqlara vətənpərvərlik, əməksevərlik, doğruluq, təbiətə məhəbbət və s. müsbət insani-mənəvi keyfiyyətlər aşılanır. Eyni zamanda onlara yalmanı deyil, yalnız həqiqəti müdafiə etməyi, Vətənə, xalqa, el-obaya ləyaqətli övlad kimi böyüməyi məsləhət görür:

*Ay gələcək zirəklər,
Cavanşirlər, Babəklər.
Gördünüz mü çobanı,
Nə iş gördü yalanı?!
Yalandan uzaq olun,
Düzlüklə yaşa dolun.
Bu Vətənə, bu elə
Olun layiqli övlad,
Qazanın şərəfli ad.
("Xoşbulaq əfsanəsi")*

O, ziyalı kimi başa düşür ki, acgözlük, tamahkarlıq yaramazlıq və digər neqativ hallar təkə adamaların deyil, bütövlükdə cəmiyyətin əsaslarına zərbə vurur. Bundan başqa, nadanların, qərəzli adamların dedi-qodusuna, böhtanlara uyan insanların əməllərini də görməyə gözü yoxdur.

İkinci səbəb özünün həm də müəllim olmasıdır. Müəllim isə insanın iç dünyasının qurucusu, xalqımıza məxsus ən yaxşı əxlaqi keyfiyyətləri, əsrlərlə toplanmış mənəvi dəyərləri nəsillərə ötürən müqəddəs peşə sahibidir. Buna görə şeirlərində bu xüsusiyyətlər-cəmiyyətimizin saflığı, insan taleyi üçün narahatlığı aydın görünür. Çox vaxt sözünün alt qatında mükəmməl bir yumor gizləndiyinə görə, bu narahatlığı həm birbaşa,

həm də dolayı yolla - üstüörtülü şəkildə ifadə etməyi bacarır.

Bu mənada yaradıcılığında təmsillər də mühüm yer tutur. Şair haqqında ürək sözlərini vərəqə köçürmüş Ağasən Bədəlzadə yazır: "Xalqın uşaq şeirlərində, təmsillərində dərin və işıqlı bir poetik təfəkkürün şönləri, aydınlıq, ağıllı ideya və sərrast bədii ümumiləşdirmələr vardır." Bu təmsilləri oxuyanda, "qəhrəman"larını göz önündə canlandıranda Nitschenin aşağıdakı fikri yadıma düşür: "Elə adamlar var ki, onlara əl yox, pəncə uzatmaq lazımdır, kaş hələ bu pəncənin caynaqları da olaydı".

Şairin təmsilləri təkə ideya istiqaməti ilə deyil, məzmununa görə də çox maraqlı və yetişən nəsil üçün tərbiyəvidir. "Pişiyin şahlığı" təmsilində müftəxor həyat, yalnız öz şəxsi rahatlığı üçün təmiz mənəviyyatdan əl çəkənlər qamçılanır. "Qurdun təzə oyunu"nda isə cildini müvəqqəti dəyişərək məqsədinə nail olandan sonra əsl yırtıcı siması aşkar olunanlar, "Yekəbaş qaşığı"da ayağını yorğanına görə uzatmayanlar, "Mügənni eşək"də ona- buna yaltaqlanmaqla istedadını sübut etməyə çalışanlar, "Tülkünlərin birliyi"ndə öz bəd əməlləri ilə sadələvləri tora salanlar, "Donuzun sərəncamı"nda haqlılara səslərini kəsmək üçün haqsız cəza verənlər, "Məşədə iclas"da söz verib vədəsinə əməl etməyənlər, "Bozdarın etirafı"nda özgə əməyi ilə qəhrəman olanlar satıra atəsinə tutulur.

"Pozaanın sonu" təmsilində ona-buna quyu qazanların aqibəti çox ibrətəməz şəkildə verilir:

*Lovğalamb gərdeşindən
Əl çəkmədi vərdeşindən.
Onu, bunu poza-poza
Pozaan özü döndü toza.*

Yaltaqların ifşası "Tülkünün mükafatı"nda, onun-bunun kölgəsində yatıb lovğalananların aqibəti "Qudurğan it"də, əməyindən fayda olmayanlar "Tarakanın fəryadı"nda, yerini bilməyənlər "İnadkar ayaqqabı"da şairin simasında tülkü kimi hiyləgərlərin toruna düşən məğrur insanlar "Vəfalı tülkü"də, tamahkar insanların aqibəti "Qurdun qohumluğu"nda, hiyləgərlərin "qabiliyyəti", "Hiyləgər siçan"da, onun-bunun hesabına şişənlər "Əməkdar zəli"də ifşa olunur.

X.Yusifovun kiçik şeirlərlə yanaşı, poema janrında da əsərlər yazıb. Şairin bu janra müraciət etməsinin başlıca səbəbi, bizcə, yaddaşında olan hadisələrin epik təsviri və keçmiş epik düşüncədə yaşatmasıdır. Onun poemaları həm forma, həm məzmun, sujet, obraz və hadisələrin epik-lirik təsviri baxımından poeziya yaradıcılığımıza kiçik bir töhfədir. Və bu poemalarda şirin dili ilə qələmə aldığı hadisələr oxucuya təbii təsir bağışlayır. ("Ruhlar intiqama çağırır məni", "Təbiətin harayı")

"Ruhlar intiqama çağırır məni" poeması cəsur bir Vətən oğlunun, qəhrəmanlıqla dolu tarixi yol keçmiş bir Vətən övladının bitməz tükənməz harayıdır. Min illərlə yol gələn insan övladının müdriklik çağında dünyanı məhv etməyə çalışması, qana bələməsi şairi mat qoyur. Dilemma qarşısında qalan şair qoç Koroğlunun düşüncəsi ilə fikrini belə ifadə edir:

*Tutulur məclisdə igidin yası,
Kar etmir qılınçı, polad libası.
Gəldi bic əyyamı, namərd dünyası,
Mənmi qocalmışam, ya zamanəmi?!*

Poemanın məzmununda son illərin faciələrindən doğan kədər duyulsa da, ümumilikdə əsərə nikbin bir ideya hakimdir: hər qaranlıq gecənin işıqlı bir gündüzü olduğu kimi, xalqımızın da haqq işi qələbə çalacaq. Ümidimizi itirməyək: Babəklər, Koroğlular varisləri arzumuzu gözümdə qoymayacaq:

*Ümidsiz quşun da bir qanadı şal,
Bir arzun yol açır, bir arzun əngəl.
Ürək doğulaydı bədəndən əvvəl,
Hayıf, işdən qabaq bayır doğulur.*

El deyimlərinə yaradıcılıqla bəhrələnən şairin fikirləri poetik düşüncə tərzilə qaynayıb-qarışması yaradıcılığına bir səmimilik və şirinlik çiləyib. Şeirlərindəki forma sadəliyi mənanın bədii təsvirini qüvvələndirir. Eyni zamanda əsərin məzmunu ilə birgə, onu yaşadan, sevdiren ən vacib cəhətlər ondakı bədii təsvir və ifadə vasitələridir. Çünki məcazlar nə qədər çox olarsa, o qədər də bədii cəhətdən güclü olar, yaddaşlarda uzun müddət qala bilər. Bu mənada bizim işlətdiyimiz, adi saydığımız söz və ifadələr şairin qələmində yeni-yeni mənalar qazanır, oxucunu düşündürən, ona mənəvi zövq verən poetik nümunələrə çevrilir. Kiçik bir şeirdə, hətta bir bənddə bir neçə məcazın olması fikrin təsir gücünü qat-qat artırır, yüksək obrazlılığı təmin edir. Fikirlərimizin təsdiqi üçün bu "bolluğ"un içərisindən bəzi nümunələri təqdim edirik:

*Dünyanı gəzirəm duyğularımda
(mübaligə)
Bəzən kükrəyəm, bəzən də sakit.
Həyatı şərəb tək çəkib başına
(taşbeh)
Qayıtsın qəlbimə bahar olarsan,
Bitərəm yolunda bənövşə kimi.*

*Titrayır bir payız yarpağı kimi,
Fırlanır Faralyon dustağı kimi.
Daşın da daş kimi yaddaşı olur,
Qoru bu torpağı gözlərin kimi.*

*Arxalı köpəklər qızar, qurd basar,
Biçərə doğrunun bağı yarılar.*

"Duman" şeiri isə başdan-başa məcazlarla doludur:

*Yorulmuş yolçu tək çəkər yükünü,
Dağların üstünü bürüyər duman.
Çevrilib dağların ağ duvağına,
Karvanın zirvəyə sürüyər duman.*

*Uçar asta-asta, uçar quş kimi,
Çırpılar dağlara vurulmuş kimi.
Yayışar yamacdan yorulmuş kimi,
Dərədən yel kimi şütüyər duman.*

*Bir əlçim ilişib qalib yoxuşda,
Bir azı ləngiyər qayada, daşda.
Hərdən dumanlanar ağıllı baş da
Danışmaz lal kimi, kiriyər duman.*

*Hərdən asta-asta, bəzən də ağır,
Elə bil uçmayır, su kimi axır,
Özünü dağlara, daşlara yaxır,
Bilmirsən iməklər, yeriyər duman?*

Bəzən olur ki, əvvəlki illərin müəllimlərini nastolji hislərlə xatırlayırıq. O müəllimlər ki, şagirdin daxili aləminə, mənəviyyatına elə güclü nüfuz edirlər ki, yetişən nəsil hansı yaşda olur-olsun, onlara həm ata həm də ana gözü ilə baxır, ilahi varlıq kimi xatırlayır. Elə buna görədir ki, X.Xalqovun müəllimlərinə həsr etdiyi silsilə yazılarda da bu böyük məhəbbətin izləri aydın görünür. O, müəllimlərinin zəngin həyat və yaradıcılıq yolunu müxtəlif səpkili publisistik yazılarla, esselərlə işıqlandırmağa davam edir.

Şairin satirik əsərləri də çox maraqlıdır. Bu satiralarda böyük Sabirin kiçik soydaşının ürək döyüntüləri duyulur.

"Bala" əsərində:

*Düzə düz deyənün kəsilir başı,
Asılır qazanı, süzülür aşı. - deyən şair oxucuya məsləhət görür ki, ağızını möhkəm saxlasın, yaltaqlara, mədahlara qoşulub onlarla "canbir", "dilbir" olsun ki, cəmiyyətdə rahat yaşaya bilsin:*

*Görürsən, məddahlar indi işdədir,
Haqqı danışanlar közdə, şişdədir.
Düzlər qazanlarda bişəbişdədir,
O qaynar qazana tuş olma, bala.*

"Şikayət"də isə dəfələrlə bəd əməllərinə görə yıxılıb payımlı olan birisi yenidən vəzifə başına keçib insana "od qoyur".

"Gedir" şeirində cəmiyyətdəki naqisliklər ifşa olunur, "Say bura qoy"da isə xalqın alın təri hesabına qazanılanlar geri tələb olunur. "Ölüb, ə" satirasında vicdanı önlənər, "Yaltaq" və "Yaltaqlana-yaltaqlana" şeirində isə alçalmaqla baş gırləyənlər, "Bircə ayıl, mal kişi" və "Dayıma" şeirində rüşvətxorlar ifşa olunur.

Hər bir şair ömrü boyu oxucu sevgisi qazanmağa, əsl şair isə tanışlıqdan çox anlaşılmağa can atıb. Belə şairlər sakitcə öz aləmlərinə çəkilib təmənna ummadan, iddia etmədən yazırlar. X.Yusifovlu da böyük dünyada yaradılmış öz müqəddəs söz dünyasında kərpiclərini nurla, işıqla, xeyirxahlıqla, haqqın dərğahına böyük inamla hörüb, qurduğu müqəddəs, mötəbər poeziya qalasını axıra qədər qorumaq, yeni-yeni çalarla bəzəmək, zənginləşdirmək inamı ilə gələcəyə yol gedir. Bu yolun sonu dünya haqqında bütün arzularının gerçəkləşəcəyi məkandır. Bu məkanın sahibi isə solmaz İlham, sönməz təbi ilə qəlbindəki enerjini sözün obrazlı ifadəsinə sərf edir. Ümid edirik ki, şairin oxucularla hər görüşü onu sənət və mənəvi ucalıq yolunda bir az da qaldıracaq, çağdaş poeziyamızın yaddaqalan səhifələrinə öz layiqli imzasını atacaqdır.